

Isaac Asimov(1920 – 1992): Já, robot (1950)

Povídka **Robbie** (1940)

I. Beletristický text:

- A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;
- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Kompozice;
3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
4. Námět, témata, hlavní motivy;
- C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Glorie našpulila pusou. „Určitě se schoval v domě, i když jsem mu tisíckrát řekla, že to není žádná hra. S pevně sevřenými tenkými rty a přísně pokrčeným čelíčkem se rozhodně vydala k jednopatrovému domu na konci příjezdové cesty.

Příliš pozdě za sebou uslyšela zašustění, po němž následovalo typické klapání Robbieho kovových nohou. Otočila se a viděla, že její společník vítězně opustil úkryt a teď upalaje k pikole.

Glorie rozmrzele zakřičela: „Počkej, Robbie! To není hra, Robbie! Slíbil, že nebudeš utíkat, dokud tě nenajdu.“ Její krátké nožky proti Robbieho obřím kročejům vůbec nic nezmohly. Pak, tři metry od pikoly, Robbie najednou zvolnil a začal se téměř ploužit. Glorie, která nabrala divokou rychlost, kolem něho udýchaně přelétla a dotkla se pikoly jako první. Vítězně se obrátila na Robbieho a s černým nevědkem ho za jeho sebeobětování odměnila výsměchem na adresu jeho běžeckých schopností.

„Robbie neumí utíkat,“ vykřikovala, jak nejhlasitěji ve svých osmi letech dovedla. „Vždycky ho předběhnu! Vždycky ho předběhnu!“ skandovala. (...)

„Glorie!“

Byl to vysoký hlas ženy, která nevolala poprvé, ale už po několikáté, a zaznívala v něm nervozita člověka, jehož strach nabývá vrchu nad netrpělivostí.

„Volá mě maminka,“ řekla Glorie, ne zrovna nejtěšněji. „Raději mě odnes zpátky do domu, Robbie.“

Robbie pohotově uposlechl, protože mu něco napovídalo, že paní Westonovou je třeba uposlechnout bez nejmenšího rozmýšlení. Gloriein otec byl kromě nedělí, což bylo právě dnes, málokdy přes den doma – a pokud doma byl, jevil se jako srdečný a chápající člověk. Glorieina matka však byla pro Robbieho zdrojem neklidu a on se vždy snažil nechodit jí zbytečně na oči. (...)

Noviny zašustily na podlaze a pan Weston obrátil k manželce unavený obličej. „Co se děje, drahá?“

„Dobře víš, co se děje, Georgii. Jde o Glorii a ten strašný stroj.“

„Jaký strašný stroj?“

„Nedělej, že nevíš, o čem mluvím. Jde o robota, kterému Glorie říká Robbie. Ani nechvíli se od ní nehne.“

„A proč taky? Nemá ji nechávat samotnou. A už docela určitě to není žádný strašný stroj. Je to ten nejlepší robot, který se dá koupit, a taky vím zatraceně jistě, že mě stál polovinu ročního příjmu. Ale vyplatí se. Je daleko chytřejší než polovina mých podřízených.“ (...)

„Poslouchej mě, Georgi. Nesvěřím svou dceru – ať si je jak chce chytrý. Nemá žádnou duši a nikdo neví, co si vlastně myslí. To se prostě nehodí, aby ta kovová věc hlídala dítě.“ (...)

„Nesmysl,“ popřel takovou možnost Weston s nedobrovolným nervozním zamrazením. „To je naprosto směšné. Když jsme Robbieho koupili, měli jsme přece dlouhou debatu o prvním

zákonu robotiky. Dobře víš, že robot nemůže člověku ublížit. Než by se něco porouchalo do té míry, aby to ovlivnilo tenhle první zákon, robot by byl nepoužitelný. Je to matematicky nemožné. Kromě toho, jak bys ho chtěla Glorii sebrat?“

„To je právě ono, Georgi! Nechce si hrát s nikým jiným. Je tady spousta kluků a holek jejího věku, se kterými by se měla přátelit, ale to ona ne. Když ji k tomu nedonutím, ani se k nim nepřiblíží. Takhle přece holčička nemůže vyrůstat (...).“

(...)

„Maminko Robbie ve svém pokoji není. Kde je?“ Nedostala na svou otázku odpověď a George Weston zakašlal a najednou ho nesmírně zajímal nazdařbůh plující mrak na obloze. Glorie začínala nabírat. „Kde je Robbie, maminko?“

Paní Westonová se posadila a něžně k sobě dcerku přivinula.

Nebud' smutná, Glorie. Robbie odešel.“ (...)

„Nech ji, ať se vypláče, poradila svému muži. „Tyhle dětské žaly nikdy netrvají dlouho. Za pár dní si ani nevzpomene, že ten odporný robot vůbec existoval.“

Jenže časem se ukázalo, že paní Westonová byla příliš velká optimistka. Jistě, Glorie přestala plakat, ale také se přestala usmívat, a jak plynuly dny, byla čím dál tím tišší a nepřítomnější. Její stav pasivní nešťastnosti začínal paní Westonovou zdolávat a jedině nemožnost přiznat porážku před svým mužem jí bránila, aby ustoupila. (...)

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;

B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Asimov už nestačí

Jednou se možná dočkáme toho, že se bude o autonehodách psát tak vzácně jako o neštěstích letadel či vlaků. V kritických a zvláště sledovaných situacích se ale budou roboti někdy muset rozhodovat mezi několika zly.

Na morálku samořiditelných aut dosud nepřišla řada, inženýři se zatím snaží zajistit, aby vůbec fungovala. Vlastně se nelze divit, že se jí automobilky vyhýbají. Jednou budou muset třeba přiznat, že jejich vůz může svého pasažéra v některých situacích obětovat. A kdo by si koupil auto, které se může rozhodnout ho zabít?

Potíž je, že autonomní auta nefungují a nejspíš ani nebudou fungovat podle známých tří Asimových zákonů robotiky chránících člověka před strojem. Ty už jsou dnes totiž na řadu situací krátké.

Studie z MIT je jen první vlašťovkou složitého nastavování pravidel. Má auto zabít tři matky s kočárky, nebo jednoho řidiče? Společensky to vychází, jenže co když se ty matky domluví a do cesty vozu skočí schválně? Nebylo by tedy jednodušší morálku vynechat a dovolit situaci, aby se prostě stala? Ona „vyšší moc“ je totiž možná v tomto případě spravedlivější než složitý elektronický mozek.

Začíná to u židovského golema (tvoření umělého člověka jako přiblížení se Bohu) a Frankensteinova: od Mary Shelleyové (tvoření umělého člověka jako rouhání se romantického hrdiny vůči Bohu).

Čapkoví roboti: odlidštění lidé drcení požadavky moderního podnikatelského světa.

Asimov: roboti poprvé jako stroje, velký význam pro další rozvoj SF literatury. Nové vztahy roboti – lidé.

Isaac Asimov (1920 – 1992)

Původně v Rusku narozený americký profesor biochemie a autor více než 500 vědeckých, populárně vědeckých (geografie, historie), sci-fi a detektivních knih.

Isaac Asimov (Айзек Азимов) začínal stejně jako druhý velikán střední generace amerických spisovatelů sci-fi, Robert A. Heinlein, publikovat v roce 1939. Tehdy začal v časopisech otiskovat povídky o robotech, později sebrané do dvou sbírek I, Robot (Já, robot!, 1950, česky 1981) a The Rest of the Robots (Zbytek robotů, 1964), v nichž prakticky aplikoval své tři zákony robotiky, formulované v roce 1941 a dodnes přejímané valnou většinou spisovatelů sci-fi. V roce 1982 pak vyšla kompletní sbírka všech dvaatřiceti povídek o robotech, které kdy Asimov napsal, The Complete Robot (Kompletní robot). V roce 1958 opustil Isaac definitivně akademickou dráhu a od té doby byl svobodným spisovatelem, především popularizátorem vědy. Jeho po všech stranách největším dílem je „trilogie“ Foundation, Foundation and Empire a Second Foundation (Nadace, 1951, Nadace a impérium, 1952, Druhá nadace, 1953), skládající se z celé řady navzájem propojených epizod z historie vzdálené budoucnosti. Seriál byl v roce 1966 oceněn Hugem jako nejlepší sci-fi seriál v dějinách. Isaac Asimov ostatně patří k nejpilnějším sběratelům literárních cen – jeho povídka Nighfall (Soumrak, 1941), byla americkým Svazem spisovatelů sci-fi zvolena za nejlepší sci-fi povídku napsanou před rokem 1965.

V roce 1982 přestala být slavná Trilogie trilogií; přibylo totiž pokračování, tentokrát ve formě románu, Foundation's Edge (Na hranicích Nadace), oceněného Hugem jako nejlepší román v roce 1982, v roce 1986 se objevil pátý díl, Foundations and Earth (Nadace a Země), a v roce 1988 už šestá část, Prelude to Foundation (Předehra k Nadaci). Těsně před smrtí napsal poslední část Forward the Foundation (A zrodí se Nadace, 1993).